

Spolne bolesti: zarazna šestorka

I inače, a pogotovo ljeti na odmoru, prečesto zanemarujemo rizik od slučajenih partnera misleći "Pa neće baš mene..." Kako će tek manjina posegnuti za kondomom, a većina i dalje ignorirati tu neudobnu gumicu, stvari treba staviti na svoje mjesto. Dovoljan je već samo jedan spolni odnos s muškarcem koji ima neku spolnu da se rizik da će zaraziti i vas popne na 80 posto!

Nekad kad se govorilo o veneričnim (spolnim) bolestima, za većinu je to bila asocijacija na gonoreju i sifilis. Danas ih radije zovemo spolno prenosive infekcije ili komunikacijske bolesti (engl. Communicable diseases), a na pitanje koje su to bolesti većina će odgovoriti: klamidija, herpes i HPV. Još bi veći broj osoba odgovorio: Ne znam. A to je zabrinjavajuće jer promiskuitet je veći nego ikad, a od danas tridesetak poznatih spolno prenosivih zaraza većina je epidemijski rasprostranjena širom svijeta.

Prošlost je bila seksistički raspoložena prema ženama te se govorilo kako samo loše djevojke obolijevaju od spolnih bolesti. Muškarce nisu spominjali. Danas je ovakva izjava smiješna, jer znamo da nema seksa bez partnera niti postoji spolno aktivna osoba kojoj se neka od spolnih zaraza nije dogodila barem jednom u životu. No, spolne su bolesti još uvijek tabu tema o kojoj se uglavnom šuti, a zaražena osoba smatra se žrtvom i zapada u depresiju.

Morate znati da sto posto sigurnog seksa nema, kao i da se pod seksualnim odnosom ne smatraju samo vaginalni ili analni nego svi intimni kontakti u kojima se susreću, dodiruju, trljaju i spajaju sluznice i koža dviju osoba. Većina nas misli kako je ljubljenje sigurna aktivnost

kojom se ne prenose spolne bolesti. Međutim, medicinska povijest prepuna je dokaza da nije tako i odavno se zna da se sifilis, herpes, klamidija, gonoreja, beta hemolitički streptokok, pa i ešerihija i drugi mikroorganizmi mogu prenositi i ovim nedužnim kontaktom. No, nećemo vas nagovarati na apstinenciju, nego na odgovoran spolni život!

1. Klamidija

Sićušna poput virusa, bakterija *Chlamydia trachomatis* (serotipovi D-K) krivac je za više od 10 milijuna novih slučajeva klamidijske spolne zaraze u Europi. Po simptomima i načinu širenja uzrokuje infekciju vrlo sličnu gonoreji. Najčešće se nalazi u sluznici vrata maternice, mokraćne cijevi, ali i ždrijela i rektuma. U većine žena i muškaraca simptomi su tihi i potpuno neprimjetni te se klamidija prenosi najčešće iz neznanja o vlastitoj inficiranosti. Klamidija je vrlo destruktivna za genitalne sluznice i tkiva reproduktivnih organa. Doslovno može uništiti jajovode, ali i uzrokovati teške upale male zdjelice u oko 30 posto neliječenih žena. Tiha priroda infekcije, koju ne prate vidljivi simptomi, a ako se ne liječi često uzrokuje teške komplikacije (izvanmaterničnu trudnoću, teškoće pri zanošenju i može dovesti do neplodnosti), krivac je za brojne tihe obiteljske domove u kojima žive neplodni parovi. Svjetska je banka proglasila klamidiju ekonomski najtežom spolnom bolesti nakon AIDS-a. Prema njihovim preporukama, sve spolno aktivne žene mlađe od 25 godina trebale bi raditi test na klamidiju najmanje jednom godišnje, a spolno aktivne starije od 25 ako imaju novog partnera, kao i trudnice u prvom trimestru, a pokaže li se pozitivnim, treba ga ponoviti 2-3 mjeseca nakon završetka liječenja antibioticima.

- U modernim laboratorijima za molekularnu dijagnostiku test na klamidiju radi se često zajedno s testom na gonoreju. Cijena testiranja okvirno je oko 300 kn, a rezultati su gotovi za 2-4 dana. Klamidija se najčešće dokazuje iz obriska cerviksa, uretre i urina, a moguć je dokaz i iz ejakulata, obriska ždrijela, oka i sluznice rektuma. Postoje i serološki testovi kojima se u krvi dokazuju specifična antitijela protiv klamidije.

- Iako se niz godina radi na usavršenju cjepiva protiv klamidije, nema naznaka da će ono uskoro ugledati svjetlo dana. Liječiti treba oba (sve) partnere, i to antibioticima! Tijekom poroda od ovih zaraza može oboljeti i novorođenčad zaražene majke. Najčešće dolazi do teških upala oka i pluća. Zbog toga se rutinski novorođenčadi u oči kapaju antibiotske kapljice.

2. Gonoreja

Ako je loša vijest kako od nje boluje sve više milijuna muškaraca i žena i sve je češća u kompletu s klamidijom, dobra je vijest da se ova klasična spolna bolest najlakše prevenira budući da je bakterija *Neisseria gonorrhoeae* izuzetno osjetljiva i ne preživljava izvan tijela. Od gonoreje se, dakle, ne obolijeva preko zahodskih školjki niti rukovanjem jer vrlo brzo ugiba izvan vlažne i tople sluznice.

- Pola zaraženih žena nema simptoma, osobito u početku infekcije. U drugih se javlja pečenje, učestali poriv na mokrenje, žuti gnojni vaginalni iscjedak, crvenilo i otok sluznica te žarenje u rodnici. Ostane li neliječena, moguć je razvoj bolesti male zdjelice s upalnim procesima u jajovodima i jajnicima, uz temperaturu, grčeve u truhu, bolove u zdjelici. Moguće su komplikacije apscesi u trbušnoj šupljini, priraslice, teškoće pri zanošenju i sterilitet.

- Na samu pomisao o zarazi hitno treba otići liječniku. Dijagnostičara se iz obriska sluznica (rektum, ždrijelo, cerviks), u kulturi bakterija na posebnim podlogama, a zbog velike preosjetljivosti i tehnoloških poteškoća uzimanja uzorka i transporta testiranje može dati lažno negativan ishod unatoč postojanju infekcije. Moderna dijagnostika PCR tehnologijom sigurno će dokazati postojanje bakterije u uzorku. Test je skuplji od kulture, ali daje brže i kvalitetnije rezultate. Liječenje nekomplikirane gonoreje na prošlosti je bilo jednostavno - samo jedna injekcija penicilina! U međuvremenu gonoreja je postala rezistentna na neke antibiotike, uključujući penicilin te se danas teže liječi antibioticima novih generacija.

- Zbog česte kombinacije istodobne zaraze klamidijom važno je u liječenje uvijek uključiti i lijekove protiv klamidije. Terapiju obavezno trebaju provesti oba, odnosno svi partneri. Samo tako moguće je spriječiti reinfekciju i prekinuti začarani krug.

3. Sifilis

Ova klasična spolna bolest posljednjih godina pokazuje svoju opaku i besmrtnu prirodu unatoč antibioticima. Sifilis hara svijetom dulje od 400 godina, a s gonorejom stajao je života milijune anonimnih ljudi, ali i slavne povijesne ličnosti,

vladare i vojskovođe te najljepše žene srednjovjekovne Europe.

- Uzročnik je bakterija *Treponema pallidum* koja ulazom kroz oštećenja na koži tijekom spolnog kontakta uzrokuje bezbolne ranice - ulkuse na spolnim sluznicama (genitalnim, analnim, oralnim). Inkubacija traje tri tjedna, a ranice spontano prolaze za oko mjesec dana. Posljednjih godina povećan je rizik od obolijevanja muškaraca (biseksualne orijentacije) te žena i djevojaka pomoraca. Za zarazu je dostatan već poljubac, kunilingus ili felacio.
- Ne liječi li se, sifilis može prijeći u sekundarni stadij šireći se na druge organe, uz pojavu raznih simptoma, najčešće osipa. Ponekad se na genitalijama pojave promjene nalik genitalnim kondilomima, ali su kod sifilisa one bakterijskog, a ne HPV porijekla. Te su kondilomatozne tvorbe vrlo zarazne. Osip može nastati i na dlanovima ruku, a u tom se stadiju infekcija može prenijeti čak i rukovanjem! Nakon sekundarnog, u nekih nastupa tzv. latentni stadij infekcije, koji može trajati godinama i desetljećima. U tom se tercijarnom stadiju razvijaju sistemske bolesti. Moguće su promjene na krvnim žilama, osobito aorti, i kostima, kao i živčanom sustavu (meningitis, neurosifilis). Trudnica može prenijeti bolest na plod kroz placentu i može doći do sljepoće djeteta i smrti.
- Dijagnosticira se pretragama krvi i likvora, mikroskopiranjem u tamnom polju, serološkim testiranjima na antitijela i direktnim dokazom uzročnika PCR metodom.
- Lijek izbora je penicilin, koji se u posljednje vrijeme kombinira s novim generacijama antibiotika jer i ova bakterija pokazuje veliku otpornost. Zbog rizika od moguće reaktivacije bolesti, jednom zaražena osoba treba redovito ići na liječničke kontrole.

4. Herpes

Genitalni herpes virusna je infekcija herpes simplex virusom koja se prenosi direktnim intimnim kontaktima kože i sluzničnog tkiva usne šupljine i genitalnih organa prodorom virusnih čestica kroz traumatska mikrooštećenja. Prema procjenama SZO, s jednim ili oba tipa (HSV 1 i HSV 2) ovog virusa zaražena je najmanje polovica čovječanstva. U skupini povišenog rizika su prostitutke, gay populacija te mlada spolno aktivna populacija mlađa od 25 godina. Genitalni je herpes i česta koinfekcija u osoba zaraženih HIV-om.

- Dok HSV-1 češće uzrokuje bolest u predjelu sluznica usne šupljine i kože lica, HSV-2 češće uzrokuje ranice u predjelu genitalija i perianalno. Recidivi su česti, a potiču ih stres, infekcije i lijekovi.
- Inficirana osoba ne mora imati tipičnu formu recidivirajućeg genitalnog herpesa u obliku mjehurića, nego to može biti blagi recidiv praćen samo pojačanim svrbežom na mjestu gdje su jednom izbili mjehurići. Paradoksalno, što je infekcija dugotrajnija, obično su recidivi blaži, a simptomi neprimjetniji. Virus se doslovno cervikalnim iscjedkom može širiti u vaginu a da žena nema baš nikakvih simptoma. Inkubacija od trenutka zaraze do nastanka mjehurića je od 3 do 7 dana. Mjehurići i ranice su vrlo bolni, za razliku od ranica koje nastaju kod sifilisa, promjene spontano prolaze za 7 do 14 dana, a osoba je zarazna cijelo to vrijeme.
- Za dijagnozu herpesa sve se češće primjenjuje testiranje na prisutnost HSV virusne DNA iz obriska sumnjive herpetične lezije metodom PCR, uz serološki dokaz specifičnih anti-HSV protutijela u krvi oboljelog. Provjera statusa protutijela je od sekundarne, više epidemiološke vrijednosti jer ih većina osoba ima u krvi.
- Liječiti se trebaju sve osobe koje imaju simptome i česte recidive herpesa. Budući da se na cjepivu tek radi, jedina zaštita od ove bolesti je odgovorno spolno ponašanje, korištenje kondoma, pranje ruku.

5. HPV genitalne infekcije

Najčešći krivci za nastanak spolnih bradavica - genitalnih kondiloma su HPV tipovi 6 i 11, a glavni način njihova prijenosa je spolni kontakt.

Tek se posljednjih godina spoznala prava priroda i raznolikost HPV fenomena. Prema stručnim epidemiološkim procjenama, HPV-om se u nekom razdoblju života barem jednom zarazi oko 75% populacije reproduktivne dobi. HPV je pravi primjer komunikacijske infekcije koja uglavnom prolazi neopaženo i u većine osoba neće uzrokovati bolest, no zato ostaje latentno prisutan zauvijek. Iako se smatra da je HPV infekcija samoizlječiva, znanstvenici nisu potvrdili je li imunološki sustav čovjeka sposoban očistiti tijelo od posljednje HPV kopije. Kao i kod koga, kada i zašto prelazi bezazlenu fazu i pokazuje svoju tamnu stranu. A tipovi 16 i 18 krivci su za oko 70 posto karcinoma vrata maternice, ali i nekih drugih karcinoma u žena i muškarca.

- Danas se može uspješno dokazati HPV DNA testom, a prekancerozne i kancerozne promjene tkiva koje uzrokuje potvrditi biopsijom i na vrijeme ukloniti. Današnjim metodama terapije uklanjaju se bolesne promjene i potiče imunitet radi samoiscjeljenja. U liječenju i kontroli HPV infekcija vrata maternice najvažnija je redovna kontrola kod ginekologa, a daljnje liječenje provodi se ovisno o Papa i HPV nalazu te nalazu kolposkopije i biopsije.
- Kako su rizični čimbenici za nastanak trajne infekcije i HPV bolesti brojni (prerano stupanje u spolne odnose, promiskuitet, pušenje, uzimanje hormonske terapije, druge spolne koinfekcije i bolesti, poremećaji prehrane, imunodeficit, stres, nebriga o spolnom zdravlju i slično), brojni su i načini preventivnog djelovanja. Najnoviji je cjepivo koje će za koji mjesec biti dostupno i u našim ljekarnama i ordinacijama. Više na: www.irb.hr/hpvccp, www.hzjz.hr, www.ecca.info/hr i www.virogenaplus.hr

6. HIV

Iako spolne bolesti postoje tisućama godina, jedna od najopasnijih, infekcija HIV-om, prepoznata je tek 1984. i u nekim je dijelovima svijeta potpuno izmakla kontroli. Riječ je o doživotnoj zarazi koja dovodi do oslabljenog imunskog sustava i pojačane osjetljivosti organizma na brojne druge infekcije te nastanak karcinoma. Prenosi se spolnim putem i krvlju zaraženim narkomanskim priborom, moguć je prijenos sa zaražene majke na novorođenče, a izuzetno rijetko i transfuzijom.

- Specifični simptomi i znaci kojima bi se potvrdila HIV infekcija ne postoje, no većina osoba 2-4 tjedna nakon infekcije razvije nespecifičnu bolest uz temperaturu, povraćanje, proljev, bolove u mišićima i zglobovima, glavobolju, upalu grla s povećanim i bolnim limfnim čvorovima. Inicijalna akutna infekcija može nastupiti i deset mjeseci nakon zaraze, dok vrijeme od nastanka zaraze do pojave kliničkih simptoma AIDS-a može varirati od jedne do 10 godina i više.
- Osobe rizičnog ponašanja u velikoj su opasnosti ako prilikom čestih promjena partnera ne koriste zaštitu, upuštaju se u veze za jednu noć, osobito pod utjecajem psihoaktivnih droga, alkohola ili koriste zaražen pribor. Zaražen muškarac lakše zarazi ženu nego obrnuto. To je ujedno pravilo kod heteroseksualnog prijenosa svih spolno prenosivih bolesti.